

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 2 (1894)

Δελτίον ΧΑΕ 2 (1892-1894), Περίοδος Α'

Χριστιανικός Λυκαβηττός. Ανακοίνωσις
γενομένη τη Εταιρεία τη 22 Απριλίου 1891

Γεώργιος ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: [10.12681/dchae.1521](https://doi.org/10.12681/dchae.1521)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Γ. (1894). Χριστιανικός Λυκαβηττός. Ανακοίνωσις γενομένη τη Εταιρεία τη 22 Απριλίου 1891. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 2, 87–92. <https://doi.org/10.12681/dchae.1521>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Χριστιανικός Λυκαβηττός. Ανακοίνωσις γενομένη τη
Εταιρεία τη 22 Απριλίου 1891

Γεώργιος ΛΑΜΠΑΚΗΣ

Δελτίον ΧΑΕ 2 (1892-1894), Περίοδος Α' • Σελ. 87-92

ΑΘΗΝΑ 1894

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Α'

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΛΥΚΑΒΗΤΤΟΣ

ΥΠΟ

Γ. ΔΑΜΠΙΑΚΗ

Ἀνακοίνωσις γενομένη τῆ Ἐταιρείᾳ τῆ 22 Ἀπριλίου 1891

Κύριοι,

Τίς ἡμῶν, ἢ τῶν τὴν ἡμετέραν περιηγουμένων ξένων ἀγνοεῖ τὴν ποιητικὴν δξυκόρυφον ψιλὴν πέτραν τοῦ Λυκαβηττοῦ, τὴν οὕτω χαριέντως εἰς ὕψος 277 γ. μ. περικοσμοῦσαν τὸ ἱερὸν τῆς Παλλάδος Ἄστυ, ἐκ τῶν χειρῶν τῆς ὁποίας, κατὰ τὴν μυθολογίαν καὶ ἐξέπεσεν;

Ὁ ὠραῖος Λυκαβηττός, δι' ἡμᾶς τοῦλάχιστον τοὺς ὑπὸ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ οἰκοῦντας Ἀθηναίους, εἶναι ὄχι μόνον τὸ καθημερινὸν ὑπὸ βροχὴν, ὑπὸ ἥλιον, ὑπὸ ἀφεγγῆ ἢ σεληνιαίαν νύκτα, ποιητικὸν ἡμῶν χάριμα, ἀλλὰ καὶ ὁ εὐελπὶς βουνοειδὴς κῶνος, ὅστις, ὅταν ἐκ μακρῶν ταξειδίων ἐπιστρέφωμεν, πρῶτος ἀγερώχως ὑπὲρ τὴν πόλιν ὑψούμενος χαιρετίζει ἡμᾶς καὶ μονονουχὶ φωνὴν ἀφίεις λέγει ὅτι μετ' οὐ πολὺ θέλομεν εἶσθαι ἐν μέσῳ τῶν ἀναμενόντων ἡμᾶς προσφιλῶν οἰκείων καὶ φιλτάτων προσώπων.

Ὁ Λυκαβηττός εἶναι τὸ προσφιλές πάντων ὄρος, ὅπερ

μετ' ἀγάπης ὁ λαὸς ὡς ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ναϊδίου τοῦ ἀγίου Γεωργίου καλεῖ βουνὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ ὅπερ αὐριον τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ ἄγει πανήγυριν. Πλὴν ἀφίνοντες πάσας τὰς ἐκ τοῦ βουνοῦ τούτου ἐμπνεύσεις καὶ ποιήσεις, πακρατρέχοντες τὴν προχριστιανικὴν μυθολογίαν καὶ ἱστορίαν τοῦ ὄρους τούτου, ὅτι ἡ πέτρα αὕτη ἐξέπεσεν ἐκ τῶν χειρῶν τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, ὅτι τοῦτο ἐκαλεῖτο καὶ Ἀγχεσμος, ἐφ' οὗ ὁ Πausanias ἐν τοῖς Ἀττικοῖς (λζ') ἀναφέρει ὅτι ἦν «καὶ Διὸς ἄγαλμα Ἀγχεσμίου»· πῶς ὁ La Guilletiere ἐκλαμβάνει τοῦτο ἀντὶ τοῦ Πεντελικοῦ ὄρους¹, καὶ τέλος ἂν ὁ Ὑμηττὸς μὲ δύο ἢ μὲ ἐν τ π πρέπει νὰ γράφηται, ζήτημα, δι' ὅπερ οἱ φιλολογοῦντες εἶναι ἔτοιμοι τρίτομον νὰ συγγράψωσιν ἔργον, ὡς ἡμεῖς τετράτομον προκειμένου περὶ Χριστιανικοῦ τινος μονογράμματος, ἀφίνοντες λέγομεν πάντα ταῦτα, ἐρχόμεθα, Κύριοι, ν' ἀνακοινώσωμεν ὑμῖν ἀπτὰ τῆς σκαπάνης εὐρήματα ὀφειλόμενα εἰς τὰ συνεχῆ ἀνασκαλεύματα τοῦ ἀπὸ ἐτῶν ἐκείσε εὐσεβῶς βιοσυντος γέροντος Ἐμμ. Λουλουδάκη. Ἐκ τῶν εὐρημάτων δὲ τούτων σαφῶς ἀποδεικνύεται, ὅτι ὅπως οἱ νῦν, οὕτω καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι χριστιανοὶ ἐνωρίτατα ἤδη ἀπὸ τοῦ δ'—ε' αἰῶνος τῶν πρώτων εἰρηνικῶν χριστιανικῶν χρόνων τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου ἀνερχόμενοι, ὕμνουσιν τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης τὸν δεικνύοντα τὸ φῶς καὶ ἐλάτρευον τὸν τὰ διεστῶτα συνάψαντα Ἰησοῦν.

Εὐρήματα

Πλὴν τῆς εὐρεθείσης δεξαμενῆς, καὶ τῆς ἐκ πεντελησίου

1. Περὶ τοῦ ὄρους τούτου ἰδὲ La Guillet. σελ. 219—276. Wheler σ. 468. Spon. τόμ. II. σελ. 122 καὶ 136. Ἑλλ. Παγκαθῆ τόμ. Α' σελ. 163. Γεωργ. Μελ. σ. 348.

μαρμάρου πλακός, μεταγενεστέρως Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, μήκ. 0,75 πλ. 0,35 πλάχ. 0,15, ἐφ' ἧς τὰ γράμματα

. . . ONTA ΔΕCMI[ON;] . . .
 Θ]NΧΩΡON AKH[P]A . . .
 [TON;]

καθαρῶς μνημεῖα τῶν Χριστιανικῶν χρόνων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου εὐρεθέντα εἰσὶ τὰ ἐξῆς

α'.) Ἐπὶ λίθου πεντελησίου μαρμάρου εὐρέθη ἡ ἅμα τῆ ἀναβάσει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου ἐντετοιχισμένη ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή αὕτη, μήκ. 0,32 πλ. 0, 25

ΚΟΙΜΗ{ΤΗΡΙ†
 ΟΝΑΝΑ}CΤΑ
 CΙΟΥ}Χ}ΑΡΚΕ
 Ω}CΚΑ}ΙΕΥ
 ΩΡΑ}ΝΤΑC

†

β'.) Ἀνασκαπτομένου τοῦ χώρου ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς ἐκκλησίης ἀνευρέθη ἑτέρα, ἡ ἐπιγραφή αὕτη μήκ. 0,34 πλ. 0,8

† ΚΟΙΜΔΙΑ[ΦΕΡON]

ἦτοι: † Κοιμ[ητήριον] δια[φέρον]

κατὰ συγκοπὴν τῆς πρώτης λέξεως, λίαν συνήθους παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χριστιανοῖς, οἵτινες, οὕτω κοιμητήριον ἢ οἰκητήριον, ἐκάλουν τοὺς τάφους αὐτῶν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἑτέρα ἔκφρασις διαφέρον (=ἀνήκον) δείκνυσι τὴν πολιὰν ἀρχαιότητα τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης¹.

1. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη κατὰ σύμπτωσιν εὐρεθεῖσα καθ' ἦν στιγμὴν ἀνήλθομεν μετὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας καὶ φίλου ἡμῶν κ. V. Schultze, νῦν ἐνετοιχίσθη ἐπὶ τοῦ Λυκαθητοῦ εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς ἀνατολικῆς θύρας τοῦ περιβόλου.

γ'.) Ἀνασκαπτομένου τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναιδίου χώρου, μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν, εἰς βάθος ἐνὸς περίπου μέτρου ἀνευρέθη θολωτὸν οἰκοδόμημα, ὅπερ διαρραγὲν ἀπεκάλυψεν εὐρύτατον τάφον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν δύο κρανία μετ' ἀνθρωπίνων ὀστέων. Ὁ τάφος οὗτος ἐπληρώθη ἐκ νέου, μαρμάρους στρωθέντος τοῦ ἐδάφους τῆς ἐκκλησίας.

δ'-ε') Ἀνευρέθη φυλλοφόρον χριστιανικὸν κιονόκρανον ἐκ λευκοῦ λίθου πεντελησίου μαρμάρου μῆκ. 0,40 πλ. 0,20 καὶ πᾶχ. 0,12 ε'—ς' αἰῶνος· πρὸς δὲ τούτοις ἕτερον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου κιονόκρανον μῆκ. 0,55 πλ. 0,23 καὶ παχ. 0,12 πλουσίας γλαφυρᾶς Βυζαντιακῆς τέχνης.

ς'.) Πλὴν δὲ τῶν ἀνωτέρω εὐρημάτων, πρὸ τῆς εἰς Γερμανίαν ἀναχωρήσεως ἡμῶν κατὰ τὸ 1881, ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ Λυκαετητοῦ ναιδίῳ τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἀνεύρομεν παλαιὸν ἱερὸν ἀντιμνησίον καθιερωθὲν παρὰ τοῦ πολυπαθοῦς Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Βενεδίκτου, καὶ ὅπερ ἤδη ὑπ' ἀριθ. 684 εὔρηται ἐν τῷ ἡμετέρῳ Χριστιανικῷ Ἀρχαιολογ. Μουσείῳ.

Ἴδου δὲ ὡς ἔχει ἢ ἐπὶ τοῦ ἀντιμνησίου τούτου ἐπιγραφὴ:

IC	XC
NI	KA

ΘΥΣΙΑΣΤΙΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕ
ΡΟΝ ΑΓΙΑΣΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΘΕΙ
ΑΣ ΧΑΡΙΤΩΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΚΑΙ
ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑ ΓΩΣ
ΕΥΛΟΓΙΘΕΝ ΔΕ Κ[ΑΙ] ΚΑΘΗ
ΕΡΩΘΕΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΝΙ
ΕΡΩΤΑΤΟΥ Μ[ΗΤΡ]ΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΑΘΙΝΩΝ ΚΥΡΙΟΥ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΥ

Ἐκ τῶν ἀνορθογραφιῶν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εὐκόλως δύναται τις νομίζομεν νὰ συμπεραίνει, ὅτι αἱ πρὸς τὴν

γραμματικὴν σχέσεις τοῦ Μητροπολίτου τούτου δὲν ἦσαν πολὺ φιλικαί, ἄλλως καὶ ἀλλαχόθεν γινώσκομεν τοῦτο οὕτως ἐν τῷ Ἐπιμέτρῳ τῆς Ἱστορίας «οἱ Καταλάνοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ» ὑπὸ Ἐπαμ. Σταματιάδου. Ἀθήνησι 1869 περὶ τοῦ Μητροπολίτου τούτου ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς:

«Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν 1782 ἤλθεν εἰς Ἀθήνας τὸ πρῶτον ὁ μητροπολίτης κύρ Βενέδικτος, πρῶφῃ ὢν Πισσιδείας, ὅτε προκάτοχος καὶ διάδοχος **ἀμαθεῖς ἀμφοτέροισι**». (σελ. 297).

Ὁ ἀτυχῆς τῶν Ἀθηνῶν οὗτος Μητροπολίτης ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον τῷ 1782, μετὰ δύο ἔτη, τῷ 1785 καθηρέθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἅγιον Ὄρος ὡς ἐχθρὸς τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ Χασεκῆ, καὶ ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖται Μητροπολίτης ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελος Ἀθανάσιος, ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη τῷ 1787 ἐξορισθέντος καὶ τούτου, ὡς ἐρίσαντος μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλοῦ προξένου, εἰς τὰς 22 Νοεμβρίου 1787 ἐπανῆλθε τὸ Β' ὁ Μητροπολίτης Βενέδικτος εἰς Ἀθήνας, ἀλλὰ πάλιν ὄχι μόνον καταδιβάσκειται τοῦ θρόνου, ἀλλὰ καὶ εἰς σκληρὰν φυλακὴν κατακλείεται ὑπὸ τῶν Τούρκων φέρων σίδηρα εἰς τοὺς πόδας καὶ δεινῶς ἐν αὐτῇ ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ νοσήσας.

Ἐν τέλει δὲ ὁ πολυτλήμων οὗτος ἱεράρχης κατ' Ἰούλιον τοῦ 1801 ἐγένετο Μητροπολίτης Βιδύνης¹.

Τὸ ἱερὸν ἀντιμήνσιον τοῦτο, ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι δὲν περιῆλθεν ἀλλαχόθεν εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Λυκαβηττοῦ ναΐδιον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τότε τοῦτο χρησιμεύει καὶ ὡς ἱστορικὸν τεκμήριον ὅτι τὸ ναΐδιον τοῦτο ἐνεκαίνισεν αὐτὸς οὗτος ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Βενέδικτος.

1. Πλείονα περὶ τοῦ Μητροπολίτου τούτου ἰδὲ Καταλάνοι ὑπὸ Ἐπ. Σταματιάδου σελ. 297—313, Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σελ. 638, 654, 682. Σωτηρ. 1877 σελ. 78.

Νῦν ἐκατέρωσε τοῦ παλαιοῦ ἐκκλητιδίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὃ ἐκεῖσε διακένων γέρον Λουλουδάκης προσέθηκε δύο ἕτερα παρεκκλήσια, τὸ τοῦ Προφήτου Ἑλίου καὶ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου πρὸς τιμὴν τῆς Α.Ρ.Υ. τοῦ Διαδόχου.

Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας τοῦ ὄλου Λυκαθηττοῦ ἀναφέρομεν ὅτι εἰς τὴν ΒΔ. πλευρὰν τούτου ὑπὸ ἰκανῶς εὐρὺ σπήλαιον εὑρηται ἕτερος Χριστιανικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου.

Ὀλίγη δὲ τούτου κατωτέρω ὑπὸ ἡλιβάτους πέτρας εὑρηται εὐρεῖα ῥωγμὴ, ἣτις ἐκ τῶν περιωθέντων ἐν αὐτῇ ἀσβεστοχρισμάτων πιθανῶς ἐχρησίμευεν ἐπὶ τουρκοκρατίας ὡς καταφύγιον ἀσκητοῦ τινος.

Ταῦτα, Κύριοι, περὶ τοῦ Χριστιανικοῦ Λυκαθηττοῦ· ἂν δὲ εἰς τὴν φυσικὴν ποίησιν τοῦ ὄρους τούτου προσθέσωμεν καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῦ συχνὰς εὐσεβεῖς ἀναβάσεις τῆς Σεπτῆς ἡμῶν Ἀνάσσης ΟΛΓΑΣ, τότε, νομίζομεν, Κύριοι, ὅτι τὸ ὄρος τοῦτο ἀποφαίνει οὐ μόνον προσφιλῆς καὶ ὠραία τῆς φύσεως ποίησις, ἀλλὰ καὶ εὐσεβῶν ἀναμνήσεων καὶ παραδόσεων ἐξοχωτάτηδ' ἐξυκόρυφος πέτρα.

Β'.

ΣΟΦΙΑΣ ΒΙΜΠΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ

Ἀνακοίνωσις περὶ τῆς μονῆς Δαφνίου.

Ἦπ' ἀριθ. 1729 εἰς εὐσεβῆ μνήμην Σοφίας πρεσβυτέρας τῆς μητρὸς τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Μαντινείας καὶ Κυνουρίας κ. Θεοκλήτου Βίμπου, κατεχωρίσαμεν τὴν ἐξῆς περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς Δαφνίου παράδοσιν, ἣν ἡ Α. Σ. ἀπὸ τοῦ στόματος τῆς σεβασμίας μητρὸς αὐτοῦ ἤκουσεν,